

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулаа!

БҮРЯАТЫН

Бүгэдэ арадай сонин

1921 оной декабрийн 21-нээ гарана

1998
ИЮЛИН
14

Зунай дунда шара морин харын 20 гарагай 3 ВТОРНИК № 125 (19966) Газетын сэл хэсэгтэ

ХҮТЭЛБЭРИЛХЫ ҮҮРГЭЭЭ ХҮНДЭТЭЙГӨӨР БЭЭЛҮҮЛЭГ ЛЭ!

(Буряад Республикын Президент А.В.Потаповай тушаалдаа ороһоной баяр ёһололһоо)

Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрай байшан соо зон олон... Буряад Республикын Президентээр хоёрдохиео хунгагдһан А.В.Потаповай тушаалааа оролгодо зориулагдһан баяр ёһололой суглаае Буряад Республикын нэгдэх зарлаалай Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.Семёнов нээхэдэ:

Буряад Республикын Конституцитай, «Буряад Республикын Президентын хунгаалта тухай» Буряад Республикын Хуультай зохиладуулан, байгша оной июнин 21-дэ республика доторнай Президентын хунгаалта үнгэргэгдөө һэн, гэжэ хэлэбэ.

Буряад Республикын нэгдэх, хоёрдох зарлаалай Арадай Хуралай депутатууд, Правительствоин гишүүд, Конституционно, Верховно, Арбитражна сүүдүүдэй, прокуратурын түлөөлэгшэд, районуудай, хотонуудай өөһэдэй хүтэлбэрийн толгойлогшонор, нийтын, профсоюзай эмхивүүдэй, партинуудай, хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд, дайнай, ажалай ветеранууд, шажан мүргэлэй, зохиохы сэхэтэй нэгдэлүүдэй, промышленна предпрятинуудай, акционернэ бүлгэмүүдэй, банкнуудай, хүдөө ажыхан үйлэдбэрийн, сэрэгэй частинуудай түлөөлэгшэд, олон айлшад элдэ хабаадаба.

Эхэ зуура тус баяр ёһололдо хабаадахаа эрээ гзбэл: Россин Федерациин Президентын захиргаанай хүтэлбэрилэгшын орлогшо И.В.Шабдарасулов, Федерациин Советэй аппарадай хүтэлбэрилэгшын нэгдэх

орлогшо В.Н.Викторов, Россин Федерациин Гүрэнэй Дүүмын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо И.Ш.Сайфуллин, үндэһтэнэй хэрэгүүдэй талаар министрэй

нэгдэх орлогшо В.А.Бауэр, Монголой Президентын зүбшэлэгшэ, Онсо ба бүрин эрхэтэ элшэн сайд Должинцэрэн, Эрхүүгэй областин губернатор Б.А.Говорин, Шэтын областин губернатор Р.Ф.Генна-тулин, Агын Буряадай национальна округой захиргаанай толгойлогшын нэгдэх орлогшо Ц.Н.Нимбуев, Усть-Ордын Буряадай

түлөөлэгшэ А.М.Аушев, Коми Республикын захиргаанай толгойлогшын орлогшо Н.Н.Кочурин, Московско областин захиргаанай

амаршалгын үгэнүүдэ хэлээ, бэлэг сэлэгүүдэ барюулаба.

Буряад Республикын Президент А.В.Потапов амаршалгын удаа үгэ хэлэхэдэ, Буряад Республикын экономикые хүгжөөхэ талаар хубилган шэнэдхэлгын хүдэлмэри хэгдээд байна гэхэдэ болохо, тиймэһээ саашадаа энэ туйлаһан амжалтануудаа арьбадхаха, экономикоео найжаруулаһанай ашаар республикын арад зоной ажаһуудал, ажабайдалые найжаруулаха зорилго бэелүүлэгдэхэ ёһотой гзбэ. Хүсэн түгсөөр гурбадахи мянган жэлые угтаха уялгатайбди, энэ хэрэг бэелүүлгэдэ республикын бүхэ арадуудай намда үзүүлһэн этигэл найдабари намайе зоригжуулаха юм гээд онсолбо.

Удаань баярай суглаанда хабаадагшадта зориулагдһан эхэ концерт болоо.

Степан ОЧИРОВ, манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:

1. Ингушетиин Республикын Президентын түлөөлэгшэ А.М.Аушев А.В.Потаповта бэлэг барюулаа; 2. Президентын наһанай нүхэр Нина Сергеевна Потапова суглаанда хабаадагшадтай тоодо; 3. Монголой Республикын Президентын зүбшэлэгшэ, Онсо ба бүрин эрхэтэ элшэн сайд Должинцэрэн амаршалгын үгэ хэлэн; 4. Буряад Республикын Президент А.В.Потапов тангариг үгэнэ; 5. Саха Республикын Правительствоин Түрүүлэгшын орлогшо Е.С.Васильева амаршалгын бэшгэ бэлэгтэйгээр барюулаа.

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото-зурагууд.

национальна округой захиргаанай толгойлогшо В.Г.Малеев, Кабардино-Балкарийн Республикын Парламентын советэй түрүүлэгшэ З.А.Нахушев, Якадай (Саха) Республикын Правительствоин түрүүлэгшын орлогшо Е.С.Васильева, Тыва Республикын Верховно Хуралай түрүүлэгшэ Ш.В.Кар Оол, Ингушетиин Республикын Президентын

толгойлогшын орлогшо А.А.Воронцов, Забайкалийн сэрэгэй округой сэрэгшэдые ударидагшын нэгдэх орлогшо, штабай начальник В.А.Болдуев, Забайкалийн хилин харуулай округой ударидагш В.П.Войтенко болон бусад, М.И.Семёнов республикын хунгуулин комиссийн түрүүлэгшэ В.Г.Ларионовто үгэ үгэбэ. Тэрэ Буряад Республикын Президентын 1998 оной июнин 21-дэ боложо үнгэрһэн хунгалтын дүнгүүдэе сонсохоод, Президентын үгэмшэлгэ

А.В.Потаповта барюулаа. Удаань Буряад Республикын Президент А.В.Потапов буряад, ород хэлэн дээрэ тангаригай үгэнүүдэ хэлэжэ, Буряад Республикын Конституцие наринаар сахиха тухайгаа мэдүүлээ.

Баярай суглаанда ерһэн делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд республикын Президент А.В.Потаповта зориулажа,

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИН ДОЛООН ХОНОГ

НИИТЭ-РЕСПУБЛИКАНСКА ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД.

Июлин 13-19. Футболоор Буряад Республикын чемпионат.

Июлин 16. Госсанэпиднадзорой түбэй коллегийн зүблөөн.

Президент - Правительствоин Түрүүлэгшэ А. В. ПОТАПОВ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай нэгдэх сессидэ дурадхагдаха асуудалуудые зүбшэн хэлсэлгэ.

Июлин 15. Дулаа үгэлгын станцинуудые үбэлдэ бэлэдхэхэ талаар зүблөөн.

Хүүгэдэй бэе махабдые нэргээлгын лагерята ошолог.

Правительствоин Түрүүлэгшын нэгдэх орлогшо В.КАГАЛОВ.

Июлин 15. Инвестицийн проектүүдые зүбшэн хэлсэхэ конкурсно комиссийн зүблөөн.

Агропромышленна комплексдо хабаатай бизнес болон худалдаа-наймаанай секцийн зүблөөн.

Үйлэдбэринүүдые һэлбэн нэгэлэхэ комиссийн зүблөөн.

«Байкал Гайя», «Континенталь Линг», «Шэнэ урасхал» предпрятинуудта үгтэһэн залбари дурадхаануудые биедүүлгые шалгаха хүдэлмэри.

Июлин 16. Продукци үйлэдбэрилдэг предпрятинууд болон олзын хэрэг эрхилэгшэдтэй семинар үнгэргэхэ.

Правительствоин Түрүүлэгшын орлогшо А.Н.ЖИЛЬЦОВ.

«Буряад Республикын социальн-экономическа үндэһэн нуури» гэнэн системын гео-мэдээсэл түсэблэн зохиохо хэрэг ябуулга.

Республикын бюджетые найжаруулаха зорилготой

программа зүбшэн хэлсэлгэ.

1998 ондо республикын хойто зүгэй аймагуудта эд бараа, эдеэ хоол абаашаха, мүн мүнгэнэй талаар туһаламжа үзүүлэхэ талаар нютагайнь захиргаануудтай хэлсэхэ батаха.

Архийн продукцийн эрьсые хинаха тусхай бүлгэмэй хүдэлмэридэ хабаадажа, бюджетдэ үритэйшүүдтэй ажал ябуулаха.

Б. Ц. СЕМЁНОВ.

Москва болон Буряад Республика хоёрой хоорондын экономика, соёлой харилсаа холбоо бэхжүүлэхэ хэмжээнүүдые хараалха бэлэдхэлэй хүдэлмэри.

Ой модоной үйлэдбэрийн хахад жэлэй дүнгүүдые харалга.

Баунтын аймагта шалгалта хиналтын ажал хүтэлбэрилгэ.

А.П.ТАБАЛАЕВ.

Июлин 15. «Бурятферммаш» акционернэ бүлгэмэй асуудалаар зүблөөн.

Электрик болон дулаанай элшэ хүсэ гамнаха асуудалаар зүблөөн.

Хангаа барилгын шэнэ технологи нэбтэрүүлэхэ асуудалаар зүблөөн.

А.Ч.НИМАЕВА.

Июлин 14-15. Ивалгын, Загарайн аймагуудтахи хүүгэдэй лагерынуудые эдеэ хоолоор хангаха тэлые шалгаха.

Хүүгэдэй амарха, ажаллаха лагерынуудай хүдэлмэрийн асуудал шиндхэхэ.

Июлин 16. Залуушуудай, туризмын, спортын хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитедэй шан олгохо советдэй зүблөөн.

Гүрэнэй гарантын программын түсэб табиha хүдэлмэри үргэлжлүүлэхэ.

1998 оной июлин 11-нэй дугаарта томилогдоһон «1998 оной июнин 21-дэ үнгэргэгдһэн Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай хунгаалтада дуугаа үгэлгын дүнгүүдтэ» Буряад Республикын хунгуулин комисси занабари оруулаа:

Сэлэн-Дүүмын 34-дэхэ округ
А.Р.Мулкисвай удаа 423; 9,02%.
Г.Д.Данисвай удаа 1188; 25,33% гээд уншаха.

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатад кандидат байгша нүхэдһөө Буряад Республикын хунгуулин комисси хүлисэл гуйна.

хунгуулин комиссийн түрүүлэгшэ В.Г.ЛАРИОНОВ,
секретарь А.И.ДЕДЮХИНА.

БОГОНИ МҮРНҮҮДЭЭР...

Буряад Республикын Правительствоин тусхай Тогтоолоор Хорватида үнгэргэгдэхэ уласхоорондын фестивальда хабаадахынь тула гүрэнэй дуу, хатарай «Байгал» ансамблыда мүнгэн туһаламжа үгтэхэ болобо.

Ойн түймэрүүдые унтаралгын гаргашануудай зарим тэдынь усадаха зорилготойгоор Хяагтын, Захааминай, Бэшүүрэй, Хэжигын, Баргажанай болон Загарайн аймагуудай өөһдын хүтэлбэрийн захиргаануудта республикын нөөсэ жасаһаа мүнгэн үгтэхэ болобо.

Зэдын аймагай бүлэг эрхэтдэй хүшэр байдалы хараада абан, Буряад Республикын Правительство мүнгэнэй талаар туһаламжа үзүүлбэ.

Кумора тосхондохы мүн лэ нимэ байдалтай ганса бэе эхэ Л.А.Почикасвада мүн баһа мүнгэнэй талаар туһаламжа үзүүлгэдэ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствоин хэблээй албан

АМАН ЗОХЁОЛОЙ БАЯЛИГ - АРАДАЙ СЭДЬХЭЛДЭ

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН нийслэл Улаан-Үдэ хотодо июнийн 28-наа июлийн 5 болотор арадай аман зохёолой талаар уласхоорондын II симпозиум үнгэргэгдэбэ. Тус хэмжээ ябуулгада Монголой, Австрийн, Францийн, Английн, Польшын, Японой, Иорданийн, Украинын болон России Федерацийн олон хотонуудай эрдэмтэд хабаадаа.

Июнийн 30-да Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой болон искусствын академиин ордон соо декоративно-прикладной искусствын болон «Байгалай үмнэдэхи газар» гэнэн уран найханай, фото-зурагуудай выставкэ дэлгэгдэбэ. Эндэ баяр ёһололой нээлгын утаһы

Сибириин гүрэнэй соёлой болон искусствын (ВСГАКИ) эрдэмэй талаар ректорой орлогшо, түүхын эрдэмэй кандидат, профессор Д.Ж.Батуев, мүн энэл дээдэ хургуулийн таһагые даагша, түүхын эрдэмэй доктор, профессор Л.В.Курас гэгшэд хүтэлбэрилхэн байна. Тус секцийн хүдэлмэридэ Улаан-Үдэ, Эрхүү, Элиствэ, Санкт-Петербург хотонуудай түлөөлэгшэднөө гадна, япон болон монгол эрдэмтэд хабаадаа юм. Монгол эрдэмтэн Гаяа Даваанай «Джангар» эпос соо

элидхэлнүүд һонирхолтой байгаа.

«Арадай аман зохёол ба эрдэм нуралсал» гэнэн секци хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор Л.В.Шулунова хүтэлбэрилөө. Эндэ фольклор нуралсалай үедэ ягааад хэрэглэхэб, али шатадань ямар жанрыень үзүүлэхэб гэнэн шухала асуудалнууд тухай хэлсээ. Н.И.Решиков ВСГАКИ-да фольклорно таһагта мэргэжэлтэдые бэлдхэл тухай суглааргашадта хөөржэ үгэһэн байна. Харин С.В.Самбуева, Г.В.Будаева гэгшэд эхин классуудта хүгжэмтэ фольклор үзэлгэ тухай ханамжануудаараа хубаадаа.

«Фольклор болон ухаан сэдхэлэй соёл» гэнэн секцидэ эгээл олон элидхэлшэд байгаа. Философиин эрдэмэй кандидат М.Д.Зомоновой «Бурятский шаманизм: художественно-образная структура», Лондоной университетэй профессор Алекс Кнаппай «Состояние научных исследований в области еврейской музыки в Китае» гэнэн элидхэлшүүд суглааргашадай анхарал татаһан юм.

Искусствын доктор, профессор, Дээдэ хургуулийн эрдэмэй академиин Сибириин таһагай гэшүүн-корреспондент В.Ц.Найдаковагай хүтэлбэри дор «Аман зохёолой

заншалнуудые нэргээхэ ба ухаан сэдхэлэй баялигые уг залгамжалха асуудалнууд» гэнэн секци амжалтатайгаар хүдэлхэн байна. Австринаа ерөөн эрдэмтэн Вальтер Цымперэй «Фольклор и спонсорство» гэнэн элидхэл мүнөө сагай эрилтэдэ хариусаха асуудалые табина гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Удаадахи секцидэ арадуудай фольклорой хоорондохи харилсаа холбооной, музейнүүд соо заншалта соёлой болон аман

ошоһон байна.

Июлийн 4-дэ Улаан-Үдэ хотын этнографическа музей соо «Байгалай уулзалганууд-98» гэнэн сэхэ найр наадаар тус симпозиумдүүрээ. Эндэ хүндэтэ айлшад зүүн, баруун буряадуудай, эвенкнүүдэй, шэмээшэгүүдэй, хасагуудай ёһо заншал болон аман зохёолыень һонирхожо шагнаһан, хараһан байна. Урданайнгаа ёһо заншал мартангүй, саашань улам хүгжөөжэ байһан Хяагтын аймагай хасагуудта, Агын тойрогой Зүдхэлийн фольклорно ансамбльдаа, «Арадай сэдхэл» ансамбльдаа, Зэдын аймагай Зэлтэрын хасагуудай хоорто, ВСГАКИ-гай инструментальна ансамбльдаа дипломууд барюулагдаа.

А.Вейгель хайшалжа, выставкэ нээгдэбэ гэжэ мэдүүлээ юм. Июнийн 29-30-най үдэрнүүдтэ симпозиум 5 секци боложо хүдэлөө. «Фольклор болон олонийтэ» гэнэн секцие Зүүн

шара сээсэгэй хүдэ тэмдэг», япон эрдэмтэн Ямаситын «Японой айна угсаатанай соёл нэргээлгэ», Улаан-Үдэин Л.Н.Нуркаева, А.И.Тугутова гэгшэдэй «Телевизионная реклама и современные мифологизмы массового сознания» гэнэн

зохёолой нөөсэ баялиг хадагалалга тухай асуудалнууд хэлсэгдэхэн байна.

Секцинүүдэй хүдэлмэрийн забһарлаада, мүн һүүдээршые хүндэтэ айлшад ород ба буряад фольклорой бүлгэмүүдэй коллективүүдтэй, «Сибирский сувенир» ансамблиин гэшүүдтэй уулзалгануудые үнгэргөө. Энээнһээ гадна, Улаан-Үдэ хотын дурасхаалта газарнуудые хараа юм.

Июлийн 1-дэ айлшад Ивалгын дасан

- Буряад Республикада түрүүшынхией ерээб. Симпозиум дээдэ хэмжээндэ үнгэргэгдөө, - гэжэ япон эрдэмтэн Ямасита ородоор хөөрлөө. - Якутск хотодо дүрбөө жэл хүдэлөө һэм, мүнөө Чибо хотодо ажаһуунаб. Тиигээд ороо хэлэ мэддэгби.

Олон ондоо үндэһэ яһатанай аман зохёол тухай ханамжатай хөөрэлдөөн Улаан-Үдэдэ амжалтатай түгэсэбэ.

Борис БАЛДАНОВ
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:
симпозиумой үедэ.
Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

Лондоной университетэй хүгжэмэй факультетэй профессор Алекс Кнапп уласхоорондын II симпозиумой хүдэлмэридэ хабаадаһан байна. Пианист, композитор А.Кнапп «Фольклор ба оюун сэдхэлэй соёл» гэнэн секцидэ «Хитагта еврей арадай хүгжэмэй эрдэм шэнжэлгын байдал» гэнэн элидхэл уншаа. Алекс Кнапптай богонихон хөөрэлдөө гурагханабди.

- Олон гүрэнөөр аяншалһан, эддэб юумэ хараһан хүмби. Түрүүшынхией Росси, Буряад Республика ерээб. Тус симпозиум ехэ найнаар эмхидхэгдэбэ.
- Манай республика тухай Танай ханамжа.

- Шэнэ юумэн ходоодоо анхарал татама һонирхолтой байдаг бшуу. Тиймэһээ бүхы хараһан юумэмни ехэл һонирхолтой. Танай республикада олон яһатан ажаһууна. Мүнөө үеын техникын түрүүлжэ байха үедэ ёһо заншалаа алдаагүйнь ехэ

гайхалтай. Үндэһэн хубсаһангтай маша һонин.

Ушөө намда байгаали найшаагдаа. Нэгэ доро иимэ гоё хада гүбээнуүүд, ой модон байха гэжэ ханаагүйб.

- Урид хараагүй юумээ эндэ хараа гүт?

- О-о-о, Байгал далай ааб даа. Энэ гайхамшагта далай хараһандаа сэхэ баяртайб, бүхы наһанайм эгээл гоё дурасхаал болобо. Байгал далай дээрэ үүр сайхые уртахада, ямар гоёб даа. Үглөө бүри уртажа байха һэм. Ямар сэрээр агаар, уһан гэшэб!

Гайхажа дууһангүй, гэртээ бусахадам, зосоом муу шэнги.

Мүн Ойхон олтирог - пангин газар. Тиймэһээ эндэхи бүхы ажаһууһад, оршон тойронхи байгаали, ан амитад - барандаа пангин болоно гэжэ ханаанаб. Эндэ хадын ташалануудынь ондоогоор харагдана.

- Байгал шадарай нютагуудай зон ямар бэ?

- Эндэ ехэ хүндэмүүшэ арад зон ажаһууна гэжэ ойлгооб. Ямаршые сагта туһалхаар бэлэн, найхан сэдхэлтэй хүнүүд байна. Танай газар дулаанар,

хани барисаагаар жэгиһээ.

- Асуудалнуудтай харюусаһандатнай хүргөөд, элүүр ябахыетнай, амжалтай туйлахыетнай хүсэһэбди.

Борис БАЛДАНОВ
«хоорэлдэбэ»
Улаан-Үдэ. Этнографическа музейдэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ёһоһо нааданай дүхэриг соо. Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

АЛЕКС КНАПП: «ТАНАЙ ГАЗАР ХАНИ БАРИСАНАЙ ДУЛААГААР ЖЭТНЭБЭ».

3. Би Түнхэ нургу басарин панал нургу үргэ шэнэ шэр шала Шэри хару шэнэ дура урих ерэх дабт сэнг Бу нургу - По жее гүрэ дайр Ууга шаб жэш шаб Ураи боо- комс поэт Юбу

«3»

на вари КВН УАЫ

Э ком най нэри угта соот хүсэ Удэ бай риан жац

ЗАМАЙ ЗАЛУУР ГУЛАМТА

Бидэ, далаад онуудта Түнхэнэй аймагай Тоорын хургуулида хурахан хүбүүд, басагад 1971 оной сентябриин 1-нэй үдэрье элээр ханадагбди. Тэрэ үдэр шэнэ хургуулида ороходомнай, үргэн салуу классууд, шэб шэнэхэн мебель, ялагар шэрээр шэрдэгдээн шаланууд угтажа байгаа нэн. Шэрын үлэ мэдэг үнэртэй харуул класс соогоо шэб шэнэхэн номуудаа иража, дуратай багшанарайнгаа уриханаар мihэрэн орожо ерэхье хүлээжэ ядан хууһан дабташагүй хургуулиин сэнгүү наһан...

Буряадхан хэлэндэ хургаһан буянтай багшынгаа - **Полина Доржиевна Бахажеевагай** хэшээлнүүдтэ түрэл хэлээ, түрэн дайдаа сэгнэжэ хураабди. Ууган хэлэндэ дүйтэй олохон шабинарын багшынгаа жэшээ даганхай. Эрхим шабинарайн нэгэн - **Россин Уран** зохёолшодой холбооной гэшүүн, республикын комсомолой шангай лауреат, поэт **Жорж Долгорович Юбухаев**.

Мүн эрхим багшанарай нэгэн, «математикын профессор» гэжэ алдаршаһан **Доржа Ширипович Болдошкиной** хэшээлнүүдые мартаха аалди? Ямар хонирхолтой КВН-үүд, математикаар үдэшэ болон олимпиаданууд эмхидхэгдэдэг нэм!

Залуу физик **Ардан Лопсонович Ангархаевые** хурагшад хүрэгөөрөө дахадаг байгаа. Юртэмсын, байгаалин жэгтэй үзэгдэлнүүд, гайхалтай нюсанууд тухай ямар хонирхолтойгоор хөөрэгшэ нэм! Манай түрэл хургуулида хүдэлхэ үедөө ерээдүй уран зохёолшо үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэн түрүүшынгээ бүтээлнүүдые бэшэһэн байна. Саашадаа СССР-эй арадай депутатай, Буряад Республикын арадай уран зохёолшын үндэр нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнэн **А.Л. Ангархаев** манай багша байһан гээд омогорходогбди.

хургуулиингаа үйлэдбэриин бригадада ямар согтойгоор хүдэлдэг нэмбибди! Биолог **Софья Ешеевна Шагланова** багшамнай ямар зохид, зүрхэтэй, бэрхэ хүн

байгаа.

Класс классаар ээлжээлэн, бүхэли зунаа хүдэлөөд, заатагүй түсэбөө 2-3 дахин үлүүлдэг нэмди. хурагшадгай бригада гектар бүхэнһөө 700 центнер куузику (түсэбөөрөө - 200 ц.) хуряжа абадаг байгаа.

Табадахи ажалай четвертиин хүүлээр дүнгүүд гаргагдажа, яһалахан мүнгэ абаһан бидэнэр омогтой дорюун юумэд тэрэ мүнгээ гэртэхиндээ барюулагша бэлэйбди.

Эльгэ зүрхэнэймнай эгээн найхан мэдэрэл, эгээн сэбэр, хүхюу дурсалга болохо хургуулиин наһамнай... **Замаймнай**, хуби заяанаймнай залуур болоһон түрэл хургуулимнай хэтэ мүнхэдөө оршохо болтогой!

1970-аад онуудта хураһан хүбүүд, басагад.

ТУБИ ДЭЛХЭЙН ШЭМЭГ

«Үнэн» газеттэ үнэнэй уншадаг **Яруунын аймагай Нархата тосхойдо ажанууд** дайнай, ажалал ветеран **Нимбу Доржиев** бэшэ. Газетдэмний толилогдодог урданай ёһо заншал, шотаг шотагай ёһо гуримууд тухай, залуу хүбүүд, басагад шүлэгүүд, уранаар бэшэһэн зураглал, орон шотагаа, гол мүрэнөө, хада уулача, тоонто шотагаа, эрхим бэлигтэй хүнүүдтэ магтан бэшэһэн зохёолууд, дуунууд болон бүгэдые уншажа байхада, сэдхэлдэ зохид байнал даа.

Ород хэлэн дээрэ бэшэһэн зарим статьянууд сагайгаа байдалда баһал пиаралдаад лэ байна гэшиэ ааб даа.

Буряад хэлэн гүрэнэй хэлэн хадань, бүхы нэрэ томьёо, саарһан дансануудые буряад хэлэн дээрэ бэшэдэг болоо һаань, хэлэмнай дэлгэржэ, буряадаараа хөөрэлдэдэг болохо байгаабди, тэгд бүтэхэгүйл шэнги.

Хүүлэй эсэлүүдтэ «Буряад үнэн» газетэ үргэнөөр захигдадаг болоо гэжэ һаашадаг, тэрэмнай ехэл һайн гэшиэ даа. Манай Нархата тосхойдо «Үнэн» долоон хонигтоо хоёр дахин, заримдаа гурба дахин ердэг, уншахада олон юумэн үнгэржэһэн, хониггүй байдаг, тэгд яахабиин.

Манай шотаг гушан гурбан гулбай гурбан ехэ Ярууна гэжэ иршигхэй.

Аймагаймнай зүүн хилэгшэ эхилээд (*Шэтын областьһоо*) баруун хилэ хүртэр *машинариье, морёриье* ашигалжа ябаханда, шимэ тосхойд хубарин, танише угтаад, үдэшиөөд лэ байхал даа.

- Хэндэ, Тэлэмбэ, Нисэнгэ
- Гүүндэ, Тулдуун, Шэрэнги
- Хүхэ номин нуурнуудтай,
- Хүхюун илдам басагадтай.
- Догно, Улхасаа, Нархата,
- Дүүжэн угсаа талатай,
- Далан хоёр фермертэй,
- Дорюун хүхюун нүхэдтэй.
- Харха, Тайлууд хубаряад,
- Харгын хоёр тээ жэрьд гээд,
- «Хлеб соль, пожалуиста!» гээд,
- Хэлэн байдаг ородоор.
- Эгэтэ, Мужыха, Ульдэргэ,
- Эгэтын-Адаг, Улзытэ
- Үрэг хурдан моридтой,
- Уран хурса хүбүүдтэй.

Эдэ дурдагдаһан тосхойнуудһаа эрдэмтэй уран бэрхэ хүбүүд, басагад урган гаража, ганса аймагайнгаа бэшэ, мүн Буряад Республикынгаа нэрэ солье суурхууһан, мүнөөһие ажаллажа байһан хүнүүд оло.

Хүн бүхэн түрэнэй тоонто шотагтана түби дэлхэйн заримаар таһаршагүй холбоотой юм гэжэ урданай үбгэдэй хэлсэдэгын үнэн байха даа.

«ЗАБАЙКАЛЬСКИЙ ВАРИАНТ» ЗАЛИРШАГҮЙ ЗУГААТАЙ

Һаяхан Эрхүү хотодо Улаан-Үдын «Забайкальский вариант» Эрхүүгэй «Горцы» гэнэн хоёр командын хоорондо КВН-эй мурьсөөн үнгэрбэ. Эндэ ялас гэмэ илалта улаан-үдынхид туйлаа.

Эрхүүгэй харагшадга энэ командын наадан ехэ найшаагдаа, шог зугаань нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаа гэшиэ. Гэбэшье заал соо түрэл команда дэмжэхэ хүсэлтэй залуушуул Улаан-Үдэһөө олоороо Эрхүү ерэнэн байна. «Забайкальский вариант» найдалыень харюулжа шадаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Тиймэһээ харагшадгай, оорынгоо зүгһөө, намда найшаагдаһан энэ команда саашадаашье амжалта туйлажа ябахын хүсэнэб.

А.ЛИНХИРЕЕВА.

Авторай фото-зураг дээрэ: «Забайкальский вариант» команда.

Эрхүү хото.

АРАДАЙ ТЕАТРАЙ ШЭНЭ ЗҮЖЭГ

Манай үзэхэлэнтэ найхан байгаалитай, аглаг тэнюун агаартай Бархан нютагаймнай суута арадай театрай ээлжээтэ 63-дахи театральна сезон эхилэнхэй.

Мэдээжэ драматург Баяр Эрдынеевэй «Үрэй толон» («Чингис-Хаан») гэжэ нэрэтэй зүжэг эгээ түрүүн харуулагдаба. Олон жэлэй хугасаа соо суута арадаймнай театр жэл бүхэндэ улад зондоо, айлшадтаа хонирхоно найруулгануудаа харуулдаг. Нютагайнгаа артистнарай удаадахи зүжэг харахаяа олон зон суглараа. Ажалайнгаа хүлээр баяртайнууд соёлой байшан руу хүнүүд субаа юм. Манай нютагай хүбүүн Баатар Чойнжуровай найруулан энэ зүжэгтэ нютагай бэлигтэй хүбүүд, басагад хабаадаба. Урид олон үдэрэй туршада репетици хэһэн артистнарай наадан харагшадгай үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө. Зүжэгтэ хабаадаһан Б.Банаева, Ц.Гармаева, С.Надагуров, Б.Надагуров, Л.Банаева, Ч.Малатхаев, В.Бухаев, Б.Гуржабон, Д.Нимаев гэгшэд уран гоёор рольнуудаа наадаа. Ургажа ябаһан залуу хүбүүд, басагаднай үшөө олон жэлдэ түрэл театрайнгаа тайзан дээрэ гаража, аха захатанаа, үетэн нүхэдөө баярлуулжал байха гэжэ найданабди.

Бархан нютагаймнай, элинсэг хулинсагаймнай заяагаар түгэлдэр бэлигтэй хүбүүд, басагад олон байһан юм. Хүүлэй сагта хурагшадгай дунда дуушад, хатаршад, уран шүлэгшэд бии аад лэ, тэдэниие бидэ элирүүлжэ огто шаданагүйбди. Ушар тиймэһээ арадаймнай театр ерээдүйн сагта жэнхэни буряад хэлэтэй, бэлигтэй хүнүүдээр үсөөн болошохо бэшэ аал? Тийхэгүйн тула залуушуулай дундаһаа бэрхэ талаантай эдиршүүлые элирүүлэн хургаха хэрэгтэй.

Барханай театрайнайруулан «Үрэй толон» гэнэн зүжэг Мухар-Шэбэртэ үнгэргэгдэһэн хүдөөгэй театрнуудай конкурсдо түрүүшын нуури эзэлэ. Намартаа Монгол орон гастрольдо манай артистнар гарахаяа түсэблэнэ.

Б.ДОНДУПОВ.

Хурамхаанай аймаг.

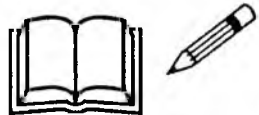
ҺҮНИЙН НАЙМААШАД

Мүнөө энэ хүшэр сагта хүдөө шотагта һүнийн архи наймааашад хэмгүй олон болошоо. Хүдөөгэй зон табан хушуу үхэр малаа үдхэнэ, газараа ашаглажа, харгаабха болон бэшэшье амтатай эдэргэ ургуулжа, яданаагүй һууна. Үхэр малаа үдхэжэ һууһан буряад зон хэзээдэнь туранхалаа гэжэ дууддаагүй, дууддаха шэһегүй. Һүнийн наймаашадай дунда пенсидэ гараһан наһатай зон дайралдана. Тэдэ зондо гүрэн түрэ өөһэдэгнэ хүрэхэ мүнгэ үгөөд лэ байна. Наһатай зондо шэнэ хубсаһа хунар ехээр худалдажа абаха балай хэрэг үгы хаш. Олонхи зон тэрэ пенсээрэ үри хүүгэдэ, ашанараа хубсалууһан, хоолууһан. Энэнь ехэл һайн даа. Хүндэгэ хүгшэдни! Олон жэлдэ элүүр энхэ һуужа, уга наһа наһалжа, удаан жаргал эдлэжэ һуугыт даа. Тэгд архи хулгайгаар наймаалхадаа, хэды ехэ зоболон хүнэй гэртэ асарна гэшэбта? Һүгэлсөөн, наһалдаан, авари, үхэл зоболон хэды шэнээн болоноб гэжэ тооложо барахаар аал?.. Хүндэтэ хүгшэд! Өөһэдынгөө үри хүүгэд ба ашанарайнгаа наһа богони болгожо байһабди гэжэ ойлгыт. Ургажа, үдэжэ, сэсэглэжэ ябаһан залуушуулаа архи уулгаад, ухааень балартуулаад, һүгэлсэжэ, унажа, дунажа ябахын харахадаа, юу бодоно гэшэбта? Ерээдүй өөһэдынгөө залуу халааниие, үгэлхэ наһалдаа үргүлжэ, энхэрүүлхэ үхибүүдэ архини мангараар хорлоно гэшэбт. Хара залууһаа архи уужа, тамхи татажа хураһан хүнэй хула бэстэй, үгынье наа, эрэмдэг болоод, зобожо тулжажа ябахыень харахада, ямар хайратайб даа.

А.ЦЫБИКОВ.

Захаамнай аймагай Утаата нютаг.

БАГШЫН
БУЛАН

Буряад республикын эрдэмэй
габьяата ажал явуулагша,
Россин эрдэм хуралсалай
академиин гэшүүн-
корреспондент, профессор
Эрхэтэ Раднаевич РАДНАЕВ

БУРЯАД ЛИТЕРАТУРНА АМАН ХЭЛЭН ТУХАЙ НАНАМЖАНУУД

(Ургэлжэлэл, эхиниинь
июниин 25, 30-най, июлиин
7-ной дугаарнуудта).

Удаан аялгануудыг үгүүлхэ
дүримүүд:

1. Түргэн «ү» аялганай хүүдэ бэшэг дээрээ удаан «өө» бэшэнэбди. Аман хэлэндэ тэрэнэй орондо удаан «ээ» үгүүлэгдэдэг. Аман хэлэндэ эдэ удаан аялгануудыг хоюулааниень үгүүлхэдэ боломоор: хүсөөд - хүсээд, нюдөөр - нюдээр, бүхөөр - бүхээр, үдэрөөр - үдэрээр, шүтөөд - шүтээд, үзөөд - үзээд, гүйгөөд - гүйгээд, нюдэнэйнгөө - нюдэнэйнгээ, хүсэдөөр - хүсэдээр, шүдөө - шүдээ, гүзөөн-гүзээн.

2. Буряад хэлэндэ хашалганууд «ж», «ш» ходоодоо хатуу, хэлэнэй хойгуурхи-урауурхи, тиймэһээ ходоодоо хатуу байдаг, зөөлэн болодоггүй. Зөөлэн болгоо хаамнай, хэлэнэймнай дундуурхи хуби тангалайдаа үргэгдэлсэхэ ёһотой. Абяа үгүүлхэдэ, хэлэнэй гурбан хубинуудынь нэгэ-нэстэ үргэгдэдэггүй, тиймэһээ эдэ хашалганууд ходоодоо хатуу байдаг. Тийгэбшье бэшэг дээрэ эдэ хашалгануудай удаа удаан «ии» бэшэдэг заншалтай болонхойбди. Эдэнэй орондо удаан «ы» аман хэлэндэ үгүүлхэ. Жэшээнүүд: жиинхэ /жыхэ/, жингаса /жыгаса/, жингагар /

жыгагар/, шийг /шыг-/, шийсгалдай /шысгалдай/, шийдхэхэ /шыд'хэхэ/, жиняма /жыяма/, жиймэгэр /жымэгэр/, жиирэй /жырэй/, жиняха /жыяха/, шийхаха /шыхаха/ г.м.

Аман хэлэндэ мүн баһа «с» хашалганай хүүдэ «ы» үгүүлхэ ёһотойбди, бэшэг дээрэ энэнэй орондо удаан «ии» бэшэнэбди: сиидэм /сыдэм/, сиидэгэр /сыдэгэр/, сиилэгэр /сылэгэр/, сиинэ /синэ/.

Түрэлхи хэлэндэмнай глаголой причастна формые удаан «ы» аялганаар бэшэгдээрэ илганабди. Аман хэлэндэ бэшэмэл хэлэнтэй адяар причастинуудыг үгүүлнэбди: дайшалхы, булимтархы, шийдхэхы, урмашуулахы, байгуулахы, удариха.

4. Дифтонгнуудыг үгүүлхэ дүримүүд.

Буряад хэлэндэ табан нимэ дифтонгнууд бии: ай, ой, уй, үй, эй. Дифтонгнууд гэшэ нэгэ үе соо ниилэжэ, нэгэ фонемэ болоһон хоёр аялганууд юм. Урда сагта нимэ абяануудай зэргэлхэн холбоонуудһаа бии болоһон түхэлтэй: айи-ай, ойи-ой, уйи-уй, үйи-үй, эйи-эй. Эдэ холбоо абяанууд соохи «й» хашалган хоёр хашалганай хоорондо унаһан юм. Мүнөө үедэ дифтонгнуудай түрүүшын аялганиинь үе бии болгодог, хүсэд үгүүлэгдэдэг, хоёрдохи

аялганиинь - «й» хүсэд бэшээр, богонёор үгүүлэгдэдэг, заримдаа нюотаг хэлэнүүдтэ унадаг: "хайшан гэнэб" - "хашан гэнэб" (баргажан нюотаг хэлэндэ «й» аялганиинь унана).

Дифтонгнуудыг үгүүлхэ дүримүүд:

1. Бэшэг дээрэ бидэ дифтонгнуудай орондо «ы» аялганиинь бэшэдэг заншалтай болонхойбди. Аман хэлэндэ тэрэнэй орондо дифтонгнууд (ай, ой, уй, үй, эй) үгүүлэгдэдэг. Тиймэһээ эдэ хоёр вариантнуудыг хоюулааниень үгүүлхэдэ болохо: шугы-шугу", дугы-дугу", харгы-харгу", зугы-зүгэ", үгы-үгэ", шүрхы-шүрхэ", үлгы-үлгэ", нэхы-нэхэ", үндыхэ-үндэ"хэ, хүхы-хүхэ", нэхы-нэхэ", дуг'ты-дугту".

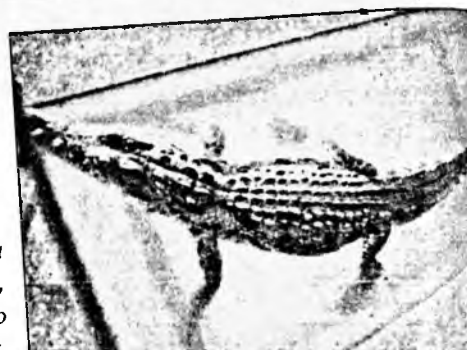
2. Буряад фонетическэ литература соо дифтонг «эй» удаан «ээ» болонхой гэжэ бэшэгдэдэг. Олонхи нюотаг хэлэнүүд соо «эй» дифтонг бии. Бээ дааһан фонемэ боложо, үгшндүрсэ хубилгадаг. Тиймэһээ аман хэлэндэ «эй» дифтонгыг дуудлаһан соонь үгүүлхэ. Жэшээнүүд: гэр-гэрэ" /модон/, гэрэ /абаа/, эзэнэй-эзэнээ, эм-эмэ" - эмээ, эбэр-эбэрэ", эбэрээ, тэрэ-тэрэнэ" - тэрэнээ, тэдэ-тэдэнэ" - тэдэнээ, бэшэг-бэшэгэ" - бэшэгээ.

(Ургэлжэлэлэнь хожом гараха.)

ХАЛУУН ОРОНОЙ АН АМИТАДАЙ ҮЗЭСХЭЛЭН

Июлиин 9-гэ Улаан-Үдэ хотодо «Прогресс» кинотеатрай байшан соо «Зоотеррариум» нээгдэбэ.
Зоной анхаралда һ а р м а г ш а н , крокодил, хорото элгэб могойнууд, мэлхэйнууд, томи шубуун гэхэ мэтэ Сибириин хүн зоной хаража үзөөгүй олон арьяатаг дурагдагана.
Халуун Африкын Нил мурэнэй крокодил харагшадай анхарал татана. Юнгдэб гэхэдэ, Сибириин зон ганса телевизорээр крокодил харана бшуу. Иимэ хоморой арьяатаниинь хаража байхада, а й м ш а г т а й ш ь е , һонирхолтойишье. Мүн хорото могойнууд (угав, питон, анаконда, зублерар, полоз гэхэ мэтэ) дулаан ороноудай тропикуудай ой мого һануулаагдиха юм.

Мэлхэйнуудыг хаража байхадэ ехэ һонин.

Үхибүүг хармагшаниинь һонирхожо шэртэнэ хэбэртэ Тэрэнэй хүндэл адяар аялган хилэмэ хухалааг эдгиинь харахадаа, буршаа хөөршөөхөөр.

Тус выставкэ үглөөнэй сагһаа үдэһын 8 боломж хүдэлнэ. Хоморой ан амитаг үзэсхэлэн августын 2 боломж Улаан-Үдэ харуулагдаха юм.

Борис БАЛДАНОВ
Аркадий БАТОМУНКУЕВ
фото-суртгал

Футбол

ДҮРБЭ ДАХИН ТЭНСЭБЭ...

Зүүн Сибирь болон Алас Дурна зүгтэ наадажа ябаһан комангануудай дунда ээлжээтэ арбан гурбадахи уулзалганууд үнгэргэгдөө.

Наадануудай дүн хаража үзэхэдэ, зонин түрүү һуури эзэлхээ хүсэһэн команганууд эдэнэрэй дунда олоһоронхой. Эндэ хабарһаа хойшо мурьсөөнэй таблица толгойло жо ябаһан Новосибирскын «Чкаловец» түрүүшынхией шүүгдэхэдэ, нэгэ һуури гэдэргээ сухариха баатай болобо. Эдэнэр Назаровай «Виктория» комангада 3:1 тоотойгоор шүүгдэһэн, Кемеровэй «Кузбасстай» 0:0 тоотойгоор тэнсэһэн юм. Эдэнэртэй ана-мана тулалдажа ябаһан манай «Сэлэнгэ» команда дүрбэн уулзалгада тэнсэжэ гарахадаа, хоёр һуури сухариба гэшэ.

«Сэлэнгын» футболистнууд өөрынгөө стадион дээрэ Хабаровскын «Амарай» футболистнуудтай һүүлшын хоёр наада үнгэргэхэдөө, 1:1 тоотойгоор тэнсэ һэн.

Уншагшадай анхаралда мүнөөдэрэй байдалаар мурьсөөнэй таблица толилогдоно.

№	Команганууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очки
1.	«Металлург» Н-Кузнецк	13	8	2	3	49-13	26
2.	«Чкаловец» Новосибирск	13	7	5	1	16-1	26
3.	СКА Хабаровск	13	7	3	3	21-15	24
4.	«Сэлэнгэ» Улаан-Үдэ	13	6	5	2	16-12	23
5.	«Металлург» Красноярск	13	6	5	2	13-8	23
6.	«Амур» Благовещенск	13	5	5	3	15-11	20
7.	«Кузбасс» Кемерово	12	5	4	3	15-10	19
8.	«Звезда» Эрхүү	13	5	4	4	12-8	19
9.	«Луч» Владивосток	13	5	3	5	20-14	18
10.	«Динамо» Барнаул	13	3	4	6	11-9	13
11.	«Виктория» Назарово	13	3	4	6	14-23	12
12.	«Заря» Ленинск-Кузн.	12	2	6	4	5-6	11
13.	«ФК» Междуреченск	13	2	5	6	10-19	11
14.	«Океан» Находка	13	2	5	6	8-15	11
15.	«Сибиряк» Братск	13	2	4	7	14-20	10
16.	«Торпедо» Рубцовск	13	1	4	8	7-26	7

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Ахамад редакторай орлогшо Г. Х. ДАШЕЕВА РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: А. Л. АНГАРХАЕВ (ахамад редактор), Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Б.В. ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д.Д.СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудыг даагшад: Н.Д.НАМСАРАЕВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Д.Ш. ХУБИТУЕВ, А.Д. ТАПХАЕВ; В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).</p>	<p>Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландарнивиллин үйеэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 1 хууданан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 3.350 (хамта 20.000). Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэдн АО-до газетэ хэблэлдэ, Директорийн телефон. 21-40-45. Б-0079 дэхи номеройгоор бүридхэлэ абтанхай. Заказ № 8374</p>
<p>Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретариин - 21-50-52, секретариин - 21-50-52, таһагууд: экономикын болон политикын - 21-55-97 (даагшань), 21-63-86, соёлой, түүхын болон залуушуудай - 21-54-93 (даагшань), 21-57-63, 21-69-58, 21-60-21, мэдээлэлэй болон рекламн - 21-62-62, 21-67-81, хэблэлэй - 21-33-61, оператор-корректорнүүдэй - 21-61-35, фотокорреспондентнүүдэй - 21-33-61, компьютернэй түбэй - 21-66-76, корпунктын - 21-34-05</p> <p>"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтерн - 21-23-67, вахта - 21-60-91.</p> <p>Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнгэй, нюотагэй гүрэнүүдэй бэшэлгые хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхтай адли бэшэ байжа магад.</p>			